

INNOVATIVE TRENDS IN SCIENCE, PRACTICE AND EDUCATION

Proceedings of the VII International Scientific and Practical Conference

Munich, Germany
February 22 – 25, 2022

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

UDC 01.1

The VII International Scientific and Practical Conference «Innovative trends in science, practice and education», February 22 – 25, 2022, Munich, Germany. 546 p.

ISBN - 979-8-88526-758-8

DOI - 10.46299/ISG.2022.I.VII

EDITORIAL BOARD

<u>Pluzhnik Elena</u>	Professor of the Department of Criminal Law and Criminology Odessa State University of Internal Affairs Candidate of Law, Associate Professor
<u>Liubchych Anna</u>	Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development National Academy of Law Sciences of Ukraine, Kharkiv, Ukraine, Scientific secretary of Institute
<u>Liudmyla Polyvana</u>	Department of Accounting and Auditing Kharkiv National Technical University of Agriculture named after Petr Vasilenko, Ukraine
<u>Mushenyk Iryna</u>	Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Mathematical Disciplines, Informatics and Modeling. Podolsk State Agrarian Technical University
<u>Oleksandra Kovalevska</u>	Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs Dnipro, Ukraine
<u>Prudka Liudmyla</u>	Odessa State University of Internal Affairs, Associate Professor of Criminology and Psychology Department
<u>Slabkyi Hennadii</u>	Doctor of Medical Sciences, Head of the Department of Health Sciences, Uzhhorod National University.
<u>Marchenko Dmytro</u>	Ph.D. in Machine Friction and Wear (Tribology), Associate Professor of Department of Tractors and Agricultural Machines, Maintenance and Servicing, Lecturer, Deputy dean on academic affairs of Engineering and Energy Faculty of Mykolayiv National Agrarian University (MNAU), Mykolayiv, Ukraine
<u>Harchenko Roman</u>	Candidate of Technical Sciences, specialty 05.22.20 - operation and repair of vehicles.
<u>Belei Svitlana</u>	Ph.D. (Economics), specialty: 08.00.04 "Economics and management of enterprises (by type of economic activity)"
<u>Lidiya Parashchuk</u>	PhD in specialty 05.17.11 "Technology of refractory non-metallic materials"
<u>Kanyovska Lyudmila Volodymyrivna</u>	Associate Professor of the Department of Internal Medicine

СЕМАНТИКА ТА ФУНКЦІЇ АНТИЧНОГО ІНТЕРТЕКСТУ В ОПОВІДАННІ РОЛЬФА ГОХГУТА «БЕРЛІНСЬКА АНТИГОНА»

Догадіна Вікторія Сергіївна,
аспірантка, викладач
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Інтерес до античної спадщини, активне використання сюжетів та образів античності в сучасному літературному процесі зумовлені їхнім художньо-естетичним та ідейним багатством, яке справило й справляє відчутний вплив на культурний розвиток усіх європейських народів. Античність виявляє ті проблеми та конфлікти, які виходять далеко за її межі, і кожна епоха знаходить в античній спадщині те, що відповідає її актуальним потребам. Яскравим прикладом тут є творчість німецького драматурга та письменника Рольфа Гохгута. Відомий як основоположник документального театру, Рольф Гохгут близький до літератури “розрахунку з минулим” (у часи Другої світової війни письменник потрапив у Юнгфольк (Jungvolk) – підрозділ Гітлерюгенда, де 10-14-річних хлопчиків виховували в дусі націонал-соціалізму та мілітаризму).

Широкого розголосу набули п'єса Рольфа Гохгута «Острівна комедія, або Лісістрата і НАТО» («Insel-Komödie oder Lysistrate und die NATO») та оповідання «Берлінська Антігона» («Der Berliner Antigone»), яке було екранізоване (1968) німецьким кінорежисером Райнером Вольфгардтом.

Історичною основою оповідання «Берлінська Антігона» послужило перевезення до Берлінського анатомічного театру протягом 1939-1945 років трупів 269 страчених жінок з метою проведення над ними дослідів. Саме ж оповідання присвячено жінці на ім'я Маріанна, першій дружині Рольфа Гохгута та доньці Розі Шльозінгер, яка була активною учасницею Руху опору і закінчила життя трагічно: вона була страчена в берлінській каторжній в'язниці. Її доля стала поштовхом до написання оповідання.

Заголовок оповідання Рольфа Гохгута про реалії гітлерівської Німеччини є підкресленою алюзією на трагедію Софокла «Антігона» (5 ст. до н.е.), дія якої розгортається в античних Фівах. У античній трагедії змальовано долю двох загиблих братів: Етеокла, який захищав Фіви, та Полініка, якого визнали злочинцем і за наказом фіванського володаря Креонта заборонили ховати. Але Антігона не може дозволити, щоб душа її рідного брата (нехай навіть і визнаного зрадником) не знайшла спокою після смерті. Тож, всупереч наказу правителя, вона проводить обряд поховання, за що мусить заплатити власним життям.

Рольф Гохгут зображує студентку медичного університету Анну, яка викрала та поховала тіло свого брата, офіцера Вермахту, повішеного за антигітлерівську пропаганду. Дівчину повинні стратити за те, що вона порушила закон фюрера про заборону поховання політичних злочинців. Як бачимо, проблема протистояння, з одного боку, законів державців, і, з другого боку, морального

обов'язку перед родиною, піднята ще за часів античності, в іншу історичну добу набуває нового змістового наповнення, не втрачаючи при цьому гострого соціального звучання.

Особливо дражливо зображена проблема судочинства. Під час процесу кожен з присутніх переслідує власну мету: генеральний суддя «спотворює закон», щоб вина Анни не зачепила його сина, зарученого з обвинуваченою, прокурор з великим задоволенням за цим спостерігає, але дорікнути судді не наважується, адже останній може відмовитися від його послуг і тим самим відправити на фронт. Адмірал «з сумним благоволінням старості пестить очима потьмянілі принади цієї дівки», а генерал репетує, що під час тотальної війни не можна дозволяти собі такі тривалі розслідування. Їхня поведінка на процесі, жорстокість, цілковита байдужість до долі дівчини та зневажливе ставлення до людського життя викликають обурення та відчуття несправедливості. У судовій залі є бюст Гітлера, тож створюється враження, що фюрер стежить за процесом особисто, що є зримим утіленням абсолютної влади, рішенням якої мають підкорятися всі. Уся ця ситуація є промовистим символом несправедливості суду, атмосфери пригніченості та несвободи в нацистській системі.

У античній версії Антігону знаходять повішеною, а її коханий Гемон встромляє собі в груди меч (схожий сюжетний хід згодом використає Вільям Шекспір у трагедії «Ромео і Джульєтта»). У оповіданні Рольфа Гохгута Анна перебуває в Берліні, а її коханий Бодо воює в Радянському Союзі. Дівчина просить одного з охоронців передати прощального листа, отримавши якого Бодо вбиває себе, оскільки не хоче жити без любої Анни. Проте його кохана ще жива. Вона знає, яку високу ціну заплатив Бодо, щоб бути поруч з нею, але пише прохання про помилування. Це зовсім не схоже на Антігону Софокла, яка від самого початку і до кінця переконана у тому, що чинить правильно, тож готова понести покарання. Натомість Анна постійно перебуває у сумнівах. З одного боку, жахливі умови, що оточують дівчину: навмисно перегріта камера, відсутність їжі, гірке усвідомлення свого статусу «пакета» («пакетами» називали тих, кого викреслили з усіх списків і передали для страти з подальшим відправленням тіла до анатомічного театру), з іншого боку, жага до життя.

У розмові з пастором Анна просить пояснити їй, що означають слова з Біблії («Діяння святих апостолів, гл. 5, вірш 29»). Вона прочитала їх на одній з могильних плит, яку вона знайшла і призначила для свого брата. Там було написано: «Відповів же Петро та сказали апостоли: Бога повинно слухатися більш, як людей!» [1]. Це напрочуд суголосно з думкою Антігони щодо порушення нею наказу володаря Фів: «Його ж (наказ Креонта – В. Д.) не Зевс з Олімпу сповістив мені, // І не богів підземних правда вічна, // Що всі закони людям устанавлює. // Не знала я, що смертних розпорядження // Такі могутні, щоб переступать могли // Богів закон одвічний, хоч не писаний» [3, с. 140]. Провідну думку еллінської (поганської) трагедії «Антігона» про те, що неписані в і ч н і з а к о н и, що на них тримається суспільство, є важливішими за ш в и д к о п р о м и н у ч і р о з п о р я д ж е н н я жорстокого і несправедливого тирана, Рольф Гохгут втілює у своєму оповіданні, вводячи в текст ще й цитату з

Біблії. Така контамінація біблійного й античного інтертексту суттєво підсилює експресію твору Рольфа Гохгута.

Таким чином, сучасний німецький письменник використав античний інтертекст (сюжет і образи трагедії Софокла «Антигона») для осмислення трагічної реальності часів Третього Райху. Антигуманна сутність гітлеризму як тоталітарної системи виявляється та стає ще зрозумілішою, оскільки вона ніби «підсвічена» символічним потенціалом та безумовним авторитетом еллінської естетичної теорії та практики.

Список використаних джерел:

1. Біблія : Святе письмо / пер. І. Огієнка. URL : <https://bibleonline.ru/bible/ubio/>.
2. Гохгут Р. Берлінська Антигона. URL : <https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%9D/nurdalj-grig/ya-zhil-v-surovij-vek/17>.
3. Ковбасенко Ю. І. Антична література : посібник для студентів К.: КУБГ. – 3-тє вид., випр. і доповн., 2015. – 256 с.
4. Софокл. Трагедії / Пер. з давньогр. А. Содомори та Бориса Тена; Передм. А. Білецького – К.: Дніпро, 1989. – С. 125–170, 5–14.